

Zlí duchové, posedlost a exorcismy z hlediska fundamentální teologie*

Eduard Krumpolc

Existence zlých duchů, jejich vliv na člověka a obrana proti jejich působení jsou otázky, které do oblasti fundamentální teologie přímo nespadají a příručky fundamentální teologie se jimi nezabývají.¹ Lze se ale ptát, zda má fundamentální teologie také k těmto otázkám co říci. V předloženém článku se pokusím dát na tuto otázku aspoň částečnou odpověď a předložit ji k diskusi odborné veřejnosti.

Fundamentální teologie se zabývá otázkami pravosti Božího zjevení, kritérií jeho kredibility a vztahu mezi vírou a rozumem. Aplikací těchto otázek na danou problematiku vyvstávají před námi tři problémy, které fundamentální teologie může svými metodami zkoumat:

1. Existence zlých duchů, jejich působení na člověka a exorcismy – jsou to skutečnosti přímo potvrzené Boží zjevením?
2. Jaká jsou kritéria pro rozlišení posedlosti člověka zlým duchem od jeho přirozených psychických poruch?
3. Jsou exorcismy (pokusy o překonání dlouhodobého silného vlivu zlého ducha na člověka nadpřirozenými prostředky) slučitelné s vědeckou racionalitou?

1. EXISTENCE ZLÝCH DUCHŮ, JEJICH PŮSOBNÍ NA ČLOVĚKA A EXORCISMY V BOŽÍM ZJEVENÍ

Boží zjevení je obsaženo v Písmě svatém a v Tradici. Jak Písmo svaté, tak i Tradice obsahují řadu svědectví o existenci zlých duchů, jejich

* Tento článek vznikl v souvislosti s přípravou a konáním sympozia o exorcismech, které uspořádala Katedra systematické teologie CMTF UP v Praze dne 24. září 2012 v rámci řešení grantu IGA CMTF_2012_009.

¹ Ani ve slovníku fundamentální teologie *Dizionario di Teologia Fondamentale*, ed. R. Latourelle a R. Fisichella, Assisi: Citadella, 1990, heslo „Diavolo“, příp. „Satana“, není obsaženo.

působení na člověka a také o praxi exorcismů jakožto pokusů o zlomení moci zlých duchů nad lidmi, kterých se zmocnili.

Ve Starém zákoně je existence zlých duchů zmiňována na mnoha místech (např. Iz 13,21; 34,14; Lv 16,10; 17,7; Dt 32,17; 2 Kron 11,15; Bar 4,7; Tob 3,6; 6,14).² Ve starších spisech jsou nazýváni běsy, šelmami a nestvůrami, někdy jsou ztotožňováni s pohanskými bohy. Zlí duchové lidi trápí (např. Tob 3,6) a svádí je ke zlému (např. 1 Sam 16,14–23; 18,10).³ Bojuje se proti nim různými prostředky, např. hrou na citeru (srov. 1 Sam 16,16–23),⁴ modlitbou a vzýváním Božího jména (srov. Jud 9), někdy i exorcismem podle návodu anděla (srov. Tob 6,14; 8,2). Satan je odlišen od ostatních zlých duchů a vystupuje jako ten, který z dopuštění Božího lidi zkouší a trápí je, pokud mu to Bůh dovolí (srov. Job 1,6n; 2,1n).⁵ V pozdějších spisech Starého zákona jsou zlí duchové chápáni jako padlí andělé a společníci satana. Jejich pád z nebe do podsvětí je popisován jako důsledek vzpoury proti Bohu, pýchy a touhy po moci (srov. Iz 14, 12–15). Někteří vykladači vidí pád andělů také v textu Gn 6,1–4,⁶ to však bude jenom stěží původní záměr svatopisce. Tímto způsobem vykládali text až církevní otcové, dnes se zdá, že by se mohlo jednat o záměrnou demytologizaci pohanských bájí o různých herojích zplozených ze spojení člověka a nadlidské bytosti.⁷ Satan je v pozdějších strožákonních spisech představován spíše jako pokušitel (srov. 1 Kron 21,1) a žalobce před Bohem (srov. Zach 3,1), nakonec i jako původce hříchu a smrti (srov. Mdr 2,24).⁸

V Novém zákoně je existence zlých duchů, jejich působení na člověka a obrana proti nim doložena mnohem jasnějšími a četnějšími svědectvími. Sám Ježíš Kristus byl třikrát pokoušen satanem na poušti (srov. Mt 4,1–11par) a pokaždé nad ním zvítězil. Střetával se se zlými duchy, kteří měli v moci lidi jimi posedlé. Ježíš zlé duchy vyháněl a nedovoľoval jim,

² Srov. J. DUPLACY a kol., *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, heslo „Zlý duch“, s. 628–629.

³ Srov. tamtéž, s. 629.

⁴ Otázkou ale je, zda se tu původně mínílo opravdu působení zlého ducha v Saulově mysli, anebo zda stojíme před dobovým vyjádřením pouhého stavu jeho vlastní mysli. Jestli lze v tomto případě rozumět textu jako popisu něčeho, co bychom mohli vnímat jako exorcismus, je poněkud diskutabilní.

⁵ Srov. C. BALDUCCI „Il Diavolo,“ in *Nuovo Dizionario di Teologia*, ed. G. Barbaglio a S. Dianich, 6. vyd., Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline, 1991, s. 825.

⁶ Srov. DUPLACY, *Slovník biblické teologie*, s. 628.

⁷ Srov. *Starý zákon I, Genesis*, ed. M. Bič, Praha: Kalich, 1968, s. 54–55.

⁸ Srov. BALDUCCI, „Il Diavolo,“ s. 825.

aby prozrazovali jeho identitu (srov. Mk 1,23par; 1,34par; 3,11–12par; 5,1–20par; 7,25–30par; 9,14–29par). Posedlost zlými duchy byla často doprovázena i různými nemocemi (srov. Mt 17,15–18; Lk 13,11–16), proto Ježíš uzdravoval posedlé (srov. Lk 6,18; 7,21) a vymítal zlé duchy (srov. Mk 1,34–39). Zástupy kolemstojících byly udiveny Ježíšovou mocí nad zlými duchy (srov. Mk 1,27par), jeho nepřátelé však jej obviňovali, že je posedlý knížetem zlých duchů Belzebubem, v jehož jménu zlé duchy vyhání (srov. Mk 3,22par).⁹ Ježíš toto obvinění vyvracel poukazem na rozdvojení satanovy říše a na příchod Božího království (srov. Mk 3,23–30; Mt 12,25–32; Lk 11,17–20).¹⁰ Ježíš nejen sám zlé duchy vymítal, ale svěřoval tuto moc také svým učedníkům, když je rozesílal, aby hlásali evangelium (srov. Mk 6,7par; Mk 16,17), což oni skutečně dělali (srov. Mk 6,13par; Mk 16,20) a radovali se z toho (srov. Lk 10,17–20).¹¹

V apoštolských spisech Nového zákona je rovněž na mnoha místech potvrzeno, že je možné ve jménu Ježíšově vyhánět zlé duchy z posedlých a tím je osvobozovat z jejich moci (srov. Sk 5,16; 8,7; 19,12).¹² S tím souvisí také potírání čarodějství, zaklínání, magie, věštění a pověr všeho druhu (srov. Sk 13,8n; 16,16n; 19,18n).¹³ Satan a zlí duchové svádějí lidi k modloslužbě (srov. Zj 9,20), stolování s nimi (srov. 1 Kor 10,20n), k falešným naukám (srov. 1 Tim 4,1), ke vzpouře proti Bohu (srov. Ef 2,2).¹⁴ Kristův učedník však dokáže v síle Ducha svatého rozlišovat mezi duchy (srov. 1 Kor 12,10) a zakotven ve víře se vzepřít ďáblu, který „obchází jako lev řvoucí a hledá, koho by pohltit“ (1 Petr 4,8). Zlí duchové nejsou rovni Bohu, i oni byli Bohem stvořeni v Kristu (srov. Kol 1,16), Kristus je přemohl na kříži (srov. Kol 2,15), podrobil si je (srov. 1 Petr 3,22), byli svrženi z nebe na zem (srov. Zj 12,9) a zbývá jim už jen málo času (srov. Zj 12,12), než se budou muset sklonit před jménem Ježíšovým a uznat jeho vládu (srov. Flp 2,10n), načež budou svrženi do věčného ohně (srov. Zj 20,10).¹⁵

⁹ Srov. DUPLACY, *Slovník biblické teologie*, s. 629.

¹⁰ Srov. tamtéž; „Dämonen,“ in *Lexikon der katholischen Dogmatik*, ed. W. M. Beinert, Leipzig: St. Benno-Verlag, 1989, s. 81.

¹¹ Srov. DUPLACY, *Slovník biblické teologie*, s. 629.

¹² Srov. tamtéž; C. BALDUCCI, „Possessione,“ in *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, sv. 3, ed. E. Ancilli, Roma: Città Nuova, 1990, s. 1975.

¹³ Srov. DUPLACY, *Slovník biblické teologie*, s. 629.

¹⁴ Srov. tamtéž; BARBAGLIO – DIANICH, *Nuovo Dizionario di Teologia*, s. 825.

¹⁵ Srov. DUPLACY, *Slovník biblické teologie*, s. 629; též BALDUCCI, „Il Diavolo,“ s. 825–826.

Bylo by možné uvést také další svědectví z církevní tradice¹⁶ o působení zlých duchů a o boji církve proti nim, avšak pro stručnost se zde omezíme jen na svědectví z Písma svatého, která jsou zajisté nejdůležitějším záznamem Božího zjevení o těchto skutečnostech. Co říci o těchto svědectvích?

I když připustíme, že lidé v Ježíšově době neměli znalosti o příčinách nemoci, zvláště psychických, jaké máme dnes my, a měli sklon vidět v každé nemoci působení zlého ducha, přece si nemůžeme myslet, že by se Ježíš nechal oklamat touto mentalitou doby, nebo že by se jí přizpůsobil. Teorie přizpůsobení by se dala připustit jen tehdy, kdyby šlo o zjednodušení pohledu na vědecké otázky, zde však jde o záležitost přímo se dotýkající naší spásy, na niž se dobrovolně přijatá omezení lidského poznání vtěleného Syna Božího pochopitelně nemohou vztahovat.¹⁷ Ježíš Kristus, „plný milosti a pravdy“ (Jan 1,14), který přišel vydat svědectví pravdě (srov. Jan 18,37), který je „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6), nemohl lidi ani klamat, ani ponechat v omylu, pokud jde o existenci zlých duchů, jejich škodlivost a potřebu osvobodit se od nich.¹⁸ Domnívat se, že něco takového by Ježíš mohl udělat, by znamenalo vážně kompromitovat jeho božství, či jeho božské poslání.

Skutečnost, že posedlost byla u lidí v Ježíšově době tak rozšířená, nebo se alespoň tak často projevovala, je vysvětlitelná tím, že Ježíš přišel „zmařit činy ďáblovy“ (1 Jan 3,8; srov. též Jan 12,31). Vymítáním zlých duchů z posedlých zjevoval Ježíš svou mesiášskou a přímo božskou moc nad nimi. Je velmi pravděpodobné, že tak jako Ježíš svým vtělením se učinil viditelným a přebýval mezi lidmi, obdobně také ďábel a jeho společníci, zlí duchové, se snažili vstoupit do lidí, zmocnit se jich a tímto způsobem uskutečnit jakousi „pseudoinkarnaci“.¹⁹

Také po Ježíšově smrti a vzkříšení pokračovala tato činnost satana a zlých duchů, i když v omezené míře, zvláště když se ve světě rozšířilo evangelium a upevňovala se víra v Krista spasitele. Vyplývá to z odevzdání moci vyhánět zlé duchy, kterou Ježíš odevzdal svým apoštolům a učedníkům (srov. Mt 10,1.8; Mk 3,14–15; Lk 9,1; 10,17–20), a z příslibu,

¹⁶ Pišeme-li „Tradice“, míníme tím apoštolskou Tradici. Pišeme-li „tradice“, míníme tím různé, proměnlivé a dobově podmíněné tradice, jejichž prostřednictvím se ona velká Tradice v dějinách konkretizuje.

¹⁷ Srov. C. V. POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, 4. vyd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství; Praha: Krystal OP, 2010, s. 258–261.

¹⁸ Srov. BALDUCCI, „Possessione“, s. 1974.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 1974–1975.

který Ježíš dal všem, kdo v něho uvěří, že totiž budou v jeho jménu vyhánět zlé duchy (srov. Mk 16,17). Kdyby toho nebylo zapotřebí, Ježíš by takové poslání své církvi nesvěřoval; naopak skutečnost, že církev toto poslání obdržela a ve všech dobách až dodnes ho užívala, svědčí o smyslnosti tohoto Ježíšova ustanovení.²⁰

Je možno připustit, že v dřívějších stoletích, kdy vědecké poznání nebylo ještě příliš rozvinuté, nebyla k dispozici jasná kritéria pro rozlišování případů skutečné posedlosti od pouhých duševních nemocí, a proto se exorcismy prováděly i v případech, kdy nešlo o skutečnou posedlost. To však neznamená, že by se případy skutečné posedlosti vůbec nevyskytovaly. Řadu takových případů podrobně zdokumentoval italský papežský exorcista Corrado Balducci ve svých knihách *Gli indemoniati* (Posedlí zlými duchy, Řím 1959) a *La possessione diabolica* (Posedlost ďáblem, Řím 1974).²¹

Možnost provádět exorcismy byla církví upravována v průběhu staletí tak, aby se předešlo zneužívání této pravomoci církve, případně i poškození osob, které by prováděly exorcismy bez náležité kompetence a přípravy (srov. Sk 19,13–17). Tato služba byla vyhrazena už ve starověku exorcistům, kteří pro ni přijímali zvláštní svěcení. Právo provádět exorcismus bylo později vyhrazeno biskupům, kteří mohli pověřit k této službě vhodné a zvlášť připravené kněze, což platí i dnes. Kromě toho byly papežskými úřady vydávány směrnice pro praxi exorcismů v církvi. Poslední takové směrnice spolu s novým obřadem exorcismu byly vydány v roce 2001,²² byly schváleny papežem Janem Pavlem II. a je v nich stanoveno, že exorcista je povinen nejprve zkoumat, zda jde o skutečnou posedlost zlým duchem, či spíše o psychickou poruchu nebo nemoc. Je nutné konzultovat sporné případy s lékaři a psychology, a to dříve, než se přistoupí k aplikaci exorcismu.

2. ROZLIŠENÍ PŘÍPADŮ POSEDLOSTI OD PSYCHICKÝCH PORUCH A NEMOCÍ

Zaměříme se nyní na otázku, jak lze rozlišit pouhé psychické poruchy a nemoci od skutečné posedlosti zlým duchem. Touto diagnostikou

²⁰ Srov. tamtéž, s. 1975.

²¹ Srov. tamtéž.

²² Srov. CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *De exorcismis et supplicationibus quibusdam*, Città del Vaticano, 2001.

se důkladně zabýval již zmíněný papežský exorcista C. Balducci a popsal ji ve svých knihách *Gli indemoniati* (Posedlí zlými duchy, Řím 1959), *La possessione diabolica* (Posedlost ďáblem, Řím 1974), a *Il diavolo* (Dábel, Řím 1990). Tentýž autor zpracoval také hesla „Dábel (Diavolo)“ a „Posedlost (Possessione)“ v *Encyklopedickém slovníku spirituality*,²³ z nichž budeme čerpat následující informace.

Balducci především zdůrazňuje základní diagnostický princip, podle něhož se nemá předpokládat u postižené osoby působení mimopřirozených sil, pokud existuje alespoň minimální pravděpodobnost přirozeného vysvětlení. Teprve když je potvrzena nemožnost přirozeného vysvětlení, lze připustit hypotézu vysvětlení mimopřirozeného působení, nebo přímo působení zlého ducha, ta se však musí prověřovat pro každý jednotlivý případ zvlášť.²⁴

V chování člověka posedlého zlým duchem je možné snadno rozpoznat silnou averzi k posvátnému, která se projevuje násilným a nepřirozeným odmítáním všeho, co má náboženskou povahu. Nejedná se o averzi k posvátnému, kterou může mít osoba nevěřící nebo nepraktikující svou víru, ale o projevy nenávisti k posvátnému, které se vyskytují náhle a neočekávaně u osoby jinak třeba spořádané a zbožné a které mají nápadnou povahu, např. zlostné pohledy, změny fyziognomie, tělesné rozrušení celé bytosti. Vše vyznívá jako výměna celé osobnosti za nějakou jinou, zcela odlišnou. Tyto projevy však nejsou zcela jistým důkazem posedlosti, avšak jsou důvodem pro podezření na možnost posedlosti, a tedy i pro aplikaci diagnostických kritérií ke skutečnému zjištění, zda jde o posedlost, či nikoliv. Kdyby se tyto projevy u dané osoby nevyskytovaly, neexistoval by žádný důvod ke zkoumání, zda osoba je posedlá, či nikoliv.²⁵

Balducci dále uvádí, že v minulosti se používalo ke skutečnému zjištění posedlosti následující pravidlo: Osoba, která má averzi k posvátnému, je skutečně posedlá, pokud se u ní zjistí určité jevy, považované za jisté projevy posedlosti, které byly v podstatě tři: 1. mluvení slovy neznámé řeči nebo rozumění slovům takové řeči, když jí někdo jiný mluví; 2. poznání věcí vzdálených a skrytých; 3. projevy tělesné síly, která značně překračuje možnosti věku nebo tělesné kondice dané osoby.²⁶

²³ *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, 3. sv.

²⁴ Srov. BALDUCCI, „Diavolo,“ in *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, sv. 1, s. 761.

²⁵ Srov. BALDUCCI, „Possessione,“ s. 1975–1976.

²⁶ Srov. tamtéž, s. 1976.

Balducci však správně upozorňuje, že výše uvedené jevy jsou již několik desetiletí předmětem výzkumu parapsychologie, a proto nemohou být považovány samy o sobě za mimopřirozené, tím méně pak za nezvratné a jednoznačné projevy zlého ducha. Toto dříve používané kritérium tak ztratilo svou diagnostickou průkaznost, a sám Balducci přiznává, že v letech 1949–1950 byl svědkem případu, který mu to potvrdil. Proto se také ujal nesnadného úkolu hledání nového kritéria pro rozpoznání posedlosti, k němuž se dopracoval po dlouholetém studiu teologie, psychiatrie i parapsychologie a které popsal ve svých výše zmíněných knihách. Toto nové kritérium na rozdíl od předchozího se nezakládá na zjištění přítomnosti určitých jevů v chování osoby, nýbrž spíše na zjištění okolností, za kterých se tyto jevy vyskytují. Teprve tyto zvláštní okolnosti, za kterých by se podle vědeckých zjištění zmíněné jevy vyskytovat neměly, mohou být důvodem pro indikaci posedlosti.²⁷

Projevy v chování člověka posedlého zlým duchem se dají rozdělit do dvou skupin: První z nich zahrnuje projevy, které jsou povahy psychické a jsou typické pro osoby s mentálními poruchami; druhá skupina zahrnuje jevy, které jsou méně běžné a dají se označit jako jevy povahy parapsychologické. Toto rozdělení se zakládá na badatelském výzkumu, a proto je Balducci považuje za vědecké. Balducci dále uvádí, že z 1000 případů lidí, kteří trpěli různými poruchami a byli považováni za posedlé ďáblem, se po psychickém vyšetření v 970 až 980 případech ukázalo, že jejich poruchy mají pouze povahu psychickou (psychostenickou, schizofrenní, depresivní, epileptickou a někdy se může jednat o hysterický syndrom). U zbývajících 20 až 30 případů byla zjištěna též přítomnost parapsychologických jevů.

Na základě tohoto zjištění Balducci navrhuje při prověřování skutečné či zdánlivé posedlosti u osob tento postup: V první fázi zjistit, zda projevy chování osob jsou pouze povahy psychické, nebo též parapsychologické; pokud jsou pouze povahy psychické, osoba potřebuje odbornou léčbu, a neměla by být podrobena exorcismu; pokud však tyto projevy mají též povahu parapsychologickou, je zde značná pravděpodobnost, že jde o posedlost; ta však musí být verifikována pro jednotlivé případy zvlášť, a to na základě nového kritéria jejího rozpoznávání.²⁸

Balducci formuluje toto nové kritérium takto: „Jistota o posedlosti zlým duchem je dána okolnostmi, které jsou odlišné nebo dokonce opač-

²⁷ Srov. tamtéž.

²⁸ Srov. BALDUCCI, „Possessione,“ s. 1976–1977.

né povahy než ty okolnosti, které by podle vědeckého zjištění umožňovaly přirozený vznik určitých projevů.“

Toto kritérium je třeba aplikovat ve druhé fázi na případy, v nichž byla zjištěna kromě psychické povahy i parapsychologická povaha projevů dané osoby. Pokud se zjistí zásadní rozdíl v okolnostech, za nichž tyto projevy vznikají, a jsou tudíž přirozené, a tedy i vědecky nevysvětlitelné, je možno s jistotou usuzovat na mimopřirozenou příčinu, resp. v daném případě posedlost zlým duchem. Balducci uvádí, že z 20 až 30 případů současného výskytu projevů psychické i parapsychologické povahy, které byly takto zkoumány, byla s jistotou zjištěna posedlost asi v 10 případech.²⁹

Přirozené okolnosti, které normálně podmiňují nebo přímo umožňují vznik projevů psychické a parapsychologické povahy, lze konkrétně zjistit studiem psychiatrie a parapsychologie. Zatímco psychické jevy jsou již prozkoumány dostatečně, v parapsychologii tomu tak z pocho-pitelných důvodů zatím není, to však nepřekáží aplikaci výše uvedeného kritéria pro první fázi popsané diagnózy. Zkušený a pozorný exorcista je si vědom, že v případě skutečné posedlosti se vyskytují projevy, které zcela vybočují z obojí zmíněné fenomenologie, jak psychiatrické, tak i parapsychologické, zvláště pak averze k posvátnému, která není náhodná či slepá, nýbrž stálá a vedená překvapivě přesnou intuicí, prozrazující působení vyšší duchovní bytosti.³⁰

Polský exorcista Krzysztof Gašior upozorňuje, že dobrá služba exorcisty vyžaduje jednak dialog psychologa s teologem, jednak psychologa s exorcistou, ale především dialog postižené osoby s psychologem, psychiatrem i exorcistou. Podmínkou úspěšnosti tohoto dialogu je akceptace druhého, empatie, autentičnost a otevřenost. Jen vzájemnou spoluprací všech zúčastněných lze dosáhnout dobrých výsledků ve službě postiženým osobám.³¹

²⁹ Srov. tamtéž, s. 1977.

³⁰ Srov. tamtéž.

³¹ Srov. K. GAŠIOR, „Psychologiczne uwarunkowania posługi egzorcysty,“ in *Egzorcyzmy w tradycji i życiu Kościoła*, ed. A. Żądło, Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2007, s. 145–151.

3. EXORCISMY A VĚDECKÁ RACIONALITA

Je všeobecně známo, že přírodní vědy mají sklon k podceňování věd humanitních, a zvláště filozofie a teologie, kterým někdy dokonce upírají statut vědy a náležité místo na univerzitě, a to s odůvodněním, že filozofická a zejména teologická tvrzení nelze objektivně (tj. empiricky nebo experimentálně) prokázat. V případě prokázané posedlosti zlým duchem však stojíme před vysvětlením daného stavu, které se vymyká poznání empirické vědy, ať už psychiatrie, či parapsychologie. Indikativní však může být to, že posedlý se chová za určitých okolností zcela jinak, než by tyto vědy předpokládaly. Vědec agnostik prohlásí, že chování příslušné osoby se vymyká dosavadnímu poznání empirických věd a pokrčí nad tímto případem nechápavě rameny. Jeho imanentismus mu nedovolí připustit, že by zde mohla působit mimopřirozená příčina, v tomto případě zlý duch.

Avšak vědec, který je otevřen transcendenci a pokorně uznává, že empirická věda na vysvětlení všech jevů ve viditelném světě nestačí, neboť zde mohou působit také vyšší duchovní síly, což se vymyká možnostem zkoumání empirických věd, nebude mít problém s uznáním skutečnosti posedlosti zlým duchem, když tato byla prokázána pečlivou diagnózou, při níž se vyloučila všechna možná přirozená vysvětlení pozorovaných projevů příslušné osoby. Toto vysvětlení bude dále potvrzeno, jestliže se prokáže účinnost aplikace exorcismu, který povede k osvobození postižené osoby od působení zlého ducha a k jejímu návratu do normálního života. Ukáže se tak, že posedlost a exorcismy nejsou překonanou pověrou minulých epoch, neboť na to vše narážíme i v současnosti, a to nejen v katolickém světě. Je důležité, aby si vědecká obec uvědomila, že posedlost a exorcismy neodporují zdravé a otevřené racionalitě, že i tyto jevy mají své odůvodnění, i když se vymykají možnostem zkoumání empirických věd. Vedle zázraků, soukromých zjevení a mystických jevů jsou však i tyto fenomény důkazem, že teologie není jen pouhou spekulací naivně věřících lidí, nýbrž specifickou vědou, která podává racionálně uchopitelné vysvětlení jistých jevů, které nelze zkoumat metodami empirických věd.

ZÁVĚR

Z hlediska fundamentální teologie lze říci, že existence zlých duchů a satana, jejich působení na člověka, ve výjimečných případech i posedlost lidské osoby zlým duchem, ale i možnost vyhnání zlého ducha z člověka (tzv. exorcismus) jsou bezpečně dosvědčeny Božím zjevením. Otázka kulturního rámce je sice legitimní, nicméně nelze popřít, že dané jevy se vyskytují i v naší době a ve zcela odlišných kulturních podmínkách. Zejména v současné době, která je velmi kritická a vykazuje pokrok v řadě vědních oborů, se jeví jako opravdu velmi potřebné provádět pečlivou diagnózu postižených osob, a to podle výše uvedených kritérií, která ob stojí před soudem kritického rozumu osvětleného vírou, neboť posedlost může být poměrně snadno zaměněna za pouhou psychickou či parapsychologickou poruchu. Tato diagnóza umožní odlišit přirozené jevy od mimopřirozených a aplikovat exorcismus jen v případech, kdy jde o pečlivě a spolehlivě zjištěnou posedlost zlým duchem.

**Evil Spirits, Possession and Exorcisms
From the Point of View of Fundamental Theology**

Keywords: Evil spirits; Devil; Satan; Obsession; Exorcism; Fundamental theology

Abstract: The paper deals with the existence of Satan, evil spirits, their influence on people, particularly possession, and exorcisms from the point of view of fundamental theology. In the first part, the author demonstrates that these phenomena are confirmed by the revelation of God and the practice of the church since the apostolic period. In the second part, he describes the criteria which are useful for a diagnosis of actual possession of a person by an evil spirit from psychical or parapsychological disturbances. In the third part, he points out that the existence of evil spirits, their influence on people and exorcisms are fully compatible with scientific rationality.

Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D.
Katedra systematické teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc